Hitit Üniversitesi ***Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***
Yıl 4, Sayı 1, Haziran 2011 (105-116)

ŞER'ÎYYE SİCİLLERİNDEN HAREKETLE 19. YÜZYILDAN 20. YÜZYILA GEÇERKEN ÇORUM'DA MESLEKLER

*Altuğ ORTAKCI**

Öz

Şer'îyye sicilleri, kadıların, adli, idari, askerî ve dönemin şartlarına bağlı olarak verdiği hükümleri içeren defterlerdir. Merkezden gelen hükümlerin, fetvaların halka duyurulmasından, sosyal yaşamın düzenli şekilde devam etmesine, halk arasındaki anlaşmazlıkların çözümlenmesine kadar bazı kararların yazılı olduğu Şer'îyye sicilleri, aynı zamanda kayıt altına alınan yerleşim yerinin kültürel ve sosyo-ekonomik yapısı ve dönemin sosyal hayatı hakkında da bilgiler vermektedir. "Mahkeme-i Şer'îyye Defterleri" ismiyle bilinen bu defterlerin sayısı on binlerle ifade edilmekteyken bugün yağma, yangın vb. sebeplerden dolayı sadece bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır. Bu çalışmada, 19. yüzyıldan 20. yüzyıla geçerken (1839-1911) kayıt altına alınmış, orijinal metinleri 4.896 sayfa olan ve 1500 sayfa olarak transkribe edilmiş, 16 katalog incelenmiştir. İncelediğimiz 2 cilt hâlindeki kitap, Çorum Belediyesi "Kent Arşivi Birimi" tarafından düzenlenmiş ve "Çorum Şer'îyye Sicilleri Katalogları" ismiyle yayımlanmıştır. Biz de bu kataloglardan hareketle o dönemde, Çorum'da bulunan meslek isimlerini ve meslek gruplarını ortaya koymaya çalışarak o dönem için zengin ve renkli bir sosyal hayatın olup olmadığını göreceğiz.

***Anahtar Kelimeler**;Şer'îyye Sicilleri, Meslekler, Din ve Devlet Görevlileri, Sosyal Yaşam*

Occupations in Çorum by Examining the Court Records between 19th and 20th Centuries

Abstract

Court records contain the decisions of judges, judicial, administrative, military provisions. From the center of the provisions, the public announcement of fatwas, social life to continue on a regular basis, some of the decisions to resolve disputes between the public are written. Court records can also be recorded from the residential area of cultural and socio-economic structure and provide information about the social life of the period. "The Court-i Şer'iyye Books" known as many of these books today, plundering, fire, etc. are extant only in part

* Arş. Gör., Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (altugortakci@gmail.com)

due to reasons. During this study, 19th and 20th Century (1839-1911) were recorded, the original texts have been transcribed as 4,896 pages and 1,500 pages, 16 catalogues were examined. We looked at the form of 2 volumes of books, Corum municipality "unit of the city archive," organized by the "Corum Şer'îyye Registries Catalogues" was published under the name. We move the catalogues at the time and professional groups to put forward the names of the profession by working in Corum, whether we will see a colorful and rich social life.

Key Words: *Registries Series, Crafts, Religion, Government Official, Social Life*

I. GİRİŞ

"Meslek" kelimesi, belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş, uğraş, bir kimsenin geçimini sağlamak için sürekli yaptığı; bilgi, eğitim veya yaratıcı güç gerektiren etkinlik (TDK, 1377: 2005) anlamlarına gelmektedir.

Beden ve zihin gücüne dayalı, çoğu usta-çırak ilişkisi içerisinde öğrenilen, teknik bilgiden daha çok pratikle ve deneyimle kazanılan meslek, genellikle yoğun bir eğitim ile çalışmayı gerektiren sürecin sonunda kişilerin kazandığı ünvanın adıdır.

Osmanlı kurumsal yapısında kadıların görevleri, Şer'îyye Mahkemelerinin işleyişi ve Şer'îyye Sicilleri hakkında bilgi vermek, konuya giriş için açıklayıcı olacaktır.

Osmanlıların ilk dönemlerinden itibaren varlığı bilinen kadılar, bulundukları yerlerde yönetim işlerinin yanında mahkeme işleri ve anlaşmazlıkları şeriat kuralları çerçevesinde çözüme kavuştururlar (Özdemir, 2011: 311).

Kadıların hukukî görevleri genel olarak ceza ve hukuk davalarına bakmak, şer'îyye sicillerini tutmak, vâsisi olmayanların hakkını korumak, evlilik çağına gelenleri evlendirmek, miras taksimi yapmak, yetimlerin ve gaib kimselerin mallarını korumak, vakıf mallarının tescilini yapıp mütevelli heyetini denetlemektir. Kadı, şer'î hükümleri uygularken devletin resmî anlayışı, kanaati olan Hanefî fıkhına göre karar verir. Tartışmalı olan konularda en sahih olanını araştırıp uygulamakla sorumludur. Gerektiği zaman ehliyetli kimselerden hukukî inceleme ve fetvâ isteyebilir. Bununla beraber incelemeler davayı sürüncemede bırakmamalıdır. Kadı (veya müfti) her hukukî olayı Kur'an hükümleri, sünnetler ve ashab'ın kazaları ile inceleyip yorumlayarak (tefsir ederek) şer'î bir sonuca bağlamakla yükümlüdür. Benzer bir hüküm bulunmadığı durumda kendi kanaati oluşmuş ise onunla, oluşmamışsa müftinin fetvasıyla karar verir (Özbilgen, 2007: 220).

Şer'îyye Mahkemeleri; Osmanlı Devleti'nde şer'î hukuk kurallarını uygulayan hukuk ve ceza mahkemeleridir. Başlangıçta dinsel bir kurum niteliğinde olan ve Müslümanlar arasındaki hukuki uyuşmazlıkları (alacak, mülkiyet, boşanma, miras vb) ve ceza davalarını karara bağlayan bu mahkemelerde, yargılama usûlü